

Spiritüel Turizm Etkinliklerinde Gastronominin Rolü: Potansiyel ve Fırsatların Keşfi (The Role of Gastronomy in Spiritual Tourism Activities: Exploring Potential and Opportunities)

* Asuman PEKYAMAN^a , Asilhan Semih MUTLU^a

^a Afyon Kocatepe University, Faculty of Tourism, Department of Gastronomy and Culinary Arts, Afyonkarahisar/Türkiye

Makale Geçmişi

Gönderim Tarihi: 30.05.2024

Kabul Tarihi: 05.10.2024

Anahtar Kelimeler

Turizm işletmeleri

Spiritüel turizm

Gastronomi

Gastronomi turizmi

Öz

Bu araştırmanın amacı, Türkiye’de spiritüel turizm etkinlikleri sunan işletmelerin gastronomi kapsamında verdikleri hizmetleri tespit etmek ve bu işletmelerin gastronomi turizmi potansiyelini ortaya çıkarmaktır. Araştırmada, sağlıklı yaşam, ruhsal ve bedensel arınma bağlamında spiritüel turizm etkinlikleri sunan turizm işletmelerinin web sayfaları 1 Eylül 2023- 1 Şubat 2024 tarihleri arasında incelenmiştir. Spiritüel etkinlikler ile birlikte sağlıklı beslenme, organik ve yerel gıda sunumu gibi konulara önem veren yedi turizm işletmesi örneklem olarak seçilmiştir. Veriler, MAXODA nitel veri analiz programı aracılığıyla içerik analizine tabi tutulmuş ve ilgili oldukları temalara göre kodlama işlemi gerçekleştirilmiştir. İncelenen işletmeler ruhsal, fiziksel ve zihinsel olarak insanları sağlıklı yaşama yöneltici etkinliklere yer vermekte, bu bağlamda spiritüel turizm kapsamında yoga, inziva kampları, aile dizimleri, doğa yürüyüşü ve holistik masaj gibi farklı etkinliklere katılım imkânı sağlamaktadır. Ayrıca bu turizm işletmelerinde gastronomi kapsamında organik ve sağlıklı gıdalar, yöresel/yerel yemekler ve ev yapımı ürünlerin sunulduğu, iyi tarım uygulamaları ve sürdürülebilir tarım uygulamalarına yer verildiği, Türk ve dünya mutfaklarına özgü özel menüler oluşturulduğu, gastronomi eğitimlerinin verildiği ve gastronomi söyleşilerinin gerçekleştirildiği görülmüştür. Bu kapsamda işletmelerin; organik, yerel, yöresel lezzetler ve farklı menü türleriyle gastronomi turizmi potansiyeline sahip olduğu tespit edilmiştir.

Keywords

Tourism companies

Spiritual tourism

Gastronomy

Gastronomy tourism

Abstract

The aim of this research is to identify the services provided by businesses offering spiritual tourism activities in Turkey within the scope of gastronomy and to reveal the gastronomic tourism potential of these businesses. In the study, the websites of tourism businesses offering spiritual tourism activities in the context of healthy living, spiritual, and physical cleansing were examined between September 1, 2023, and February 1, 2024. Seven tourism businesses that emphasize healthy eating, the provision of organic and local food, along with spiritual activities, were selected as samples. The data were subjected to content analysis using the MAXODA qualitative data analysis program, and coding was carried out according to the relevant themes. The examined businesses offer activities aimed at directing people towards healthy living spiritually, physically, and mentally. In this context, they provide opportunities to participate in various spiritual tourism activities such as yoga, retreat camps, family constellations, nature walks, and holistic massages. Additionally, these tourism businesses offer organic and healthy foods, local/regional dishes, and homemade products within the scope of gastronomy, incorporate good agricultural practices and sustainable farming practices, create special menus unique to Turkish and world cuisines, provide gastronomy training, and hold gastronomy talks. In this context, it has been determined that these businesses have gastronomic tourism potential with their focus on organic, local, regional flavors and diverse menu types.

Makalenin Türü

Araştırma Makalesi

* Sorumlu Yazar

E-posta: asumpekyaman@gmail.com (A. Pekiyan)

DOI: 10.21325/jotags.2024.1495

GİRİŞ

Günlük hayatta yaşanabilen olumsuz durumlar, boş zamanları çok daha önemli hale getirerek; insanları sakin, huzurlu ve daha dingin ortamlarda bulunmaya yönlendirmektedir. Bu durumda, insanlar rahatlayabilmek ve huzura kavuşmak için çeşitli manevi rekreasyonel etkinliklere katılarak kendi özlerini bulmaya çalışmaktadır (Ünal & Demirkol, 2022, s. 881). Turizm anlayışındaki değişime bağlı olarak eğlence, konfor ve rahatlatma gibi turistlerin temel seyahat motivasyonları yerini bireyin kendisinde değişime yol açabilecek öğrenme, kendini gerçekleştirme, yeni yerler keşfetme ve kişisel gelişim gibi yeni seyahat motivasyonlarına bırakmaktadır (Özçelik & Ömüriş, 2020, s. 172). İnsanlar, kendinin entelektüel merakını, duygusal ve psikolojik ihtiyaçlarını karşılayan ya da kendi hayatında bir değişiklik yaratmaya yardımcı olan, gerçek benliğini bulmasına izin ve fırsat veren, fiziksel bir meydan okuma sağlayan gezi ve aktiviteleri tercih edebilmekte (Akyurt & Göktaş, 2020, s. 1270), rahatlayabilmek ya da huzura kavuşmak için çeşitli manevi rekreasyonel etkinliklere katılmaktadır. Bu etkinlikler genellikle kendini yenilemek, dinlenmek ve zinde olmak adına yaptıkları yoga, pilates ve meditasyon vb. faaliyetler olup, iyi olma halini desteklemektedir (Kaçar, 2022, s. 94).

Bu bağlamda, kişisel arınma ve dönüşüm, detoks, dijital detoks, yoga, meditasyon vb. konseptli turlar tur operatörlerinin tur planlarına dahil edilmeye başlamıştır. İnsanların doğayla iç içe bir ortamda, sakin ve sessiz destinasyonlarda yer alan konaklama işletmelerini tatil için seçtikleri görülmektedir. Tatilin yanı sıra spiritüel deneyim yaşatma amacı sunan işletmeler, spor, doğada yürüyüş ve dinlenme imkânı olan destinasyonlarda konumlanmakta, bir eğitmen eşliğinde hazırlanan ve çeşitli aktiviteleri kapsayan programlar sunmakta, organik gıdalar, taze meyve suları, yerel ürünler ile hazırlanan menüler ve gurme lezzetleri misafirleriyle buluşturmaktadır. Eren (2020), yerel ürünleri deneyimleyen turistin heyecan arayışı, kültürel deneyim ve sağlık beklentisi boyutlarında motive olduğunu ve durumun tekrar ziyareti etkilediğini belirtmektedir.

Araştırmada; spiritüel turizm hizmeti sunan işletmeler ve bu işletmelerin gastronomi alanında sundukları hizmetler ele alınmıştır. Yoga, meditasyon vb. aktivite imkanlarından faydalanmak isteyen turist beklentilerine uygun olarak sunulan etkinlik ve eğitim programları ile bu etkinliklerin sunulduğu turizm işletmelerinin; özellikleri, çevre, konum, sosyal ve sportif olanakları, konaklama şekilleri ve gastronomik lezzetleri incelenmiştir. Yeni bir turizm trendi olarak görülen spiritüel turizm; turistlerin sağlıklı ve huzurlu bir tatil ve bütüncül sağlık deneyimi yaşamasına öncülük ederken turizmde sürdürülebilirliği sağlama, gastronomi turizmi, spiritüel etkinlikler ve sağlıklı yaşam çerçevesinde farkındalık yaratma adına önem taşımaktadır. Bu bağlamda, spiritüel etkinlikler ile birlikte sağlıklı beslenme, organik ve yerel gıda sunumu gibi konulara önem veren yedi turizm işletmesi seçilmiştir. Veriler, Maxqda nitel veri analiz programı aracılığıyla içerik analizine tabi tutulmuş ve ilgili oldukları temalara göre kodlama işlemi gerçekleştirilmiştir. Araştırmada, alternatif turizm türlerinden biri olan ve sağlıklı beslenmeyi de içeren spiritüel turizm etkinlikleri, sunulan gastronomi hizmetleri ile birlikte ele alınmıştır. Bu bağlamda turistlere farklı deneyimler sunan, hem spiritüel etkinlikler hem de sağlıklı/organik gıdalar ve farklı menüler ile öne çıkan işletmelerde gastronominin rolü ve gastronomi turizmi potansiyelinin ortaya çıkarılması hedeflenmiştir.

Spiritüel Turizm

Spiritüelizm, bir insanın varoluş hakkında bilinemez olanla öznel ilişkisini (bilişsel, duygusal ve sezgisel) ve bir kişinin bu ilişkiyi evren, dünya, diğerleri, benlik, ahlaki değerler ve kişinin anlam duygusu hakkındaki bir perspektifle nasıl bütünleştirdiğini ifade eder (Michopoulou & Jauniskis, 2020, s. 3). Spiritüelizm; nefes, hayatın nefesi

anlamlarına gelmektedir (Umut Özbakır, 2021). İnsan her zaman hayatına anlam katma arayışı içindedir. Eğer bir aşkınlık ve bağlantı hissi ya da derin bir kişisel anlam çıkarma söz konusuysa, her şey spiritüel olarak kabul edilebilir. Piedmont spiritüelizmi “zaman ve mekânın anlık algılanışının ötesinde durmak ve hayata daha geniş ve daha hedefe yönelik bir perspektiften bakmak” olarak görmektedir ki bu da bedenin sıradan sınırlarını aşmak anlamına gelmektedir (Bastenegar & Hassani, 2019, s. 46).

Spiritüel turizm; ruhu arındırmak, takva sahibi olmak, manevi tatmin sağlamak gibi nedenlerle yapılan seyahatler olarak tanımlanmaktadır (Ünal & Demirkol, 2022, s. 881). Temelinde içsel dünyanın ve benliğin keşfedilmesi amacı ile yapılan seyahatlerin yer aldığı spiritüel turizm ile birey sadece seyahat sürecinde değil, yaşamı boyunca kendisini etkileyecek deneyimler kazanmayı amaçlar. Bu kapsamda spiritüel turizm; din ile ilgili olan ya da olmayan şekilde kendi özünü bulma arayışının bir parçası olarak yapılan seyahat olarak tanımlanabilir (Umut Özbakır, 2021). Bu dönüşüme fırsatlar yaratabilecek seyahat örnekleri, doğada olmak, kutsal yerleri ziyaret etmek, kişiyi mental ya da fiziksel olarak dönüştüren (detox, fitness plates vb) programlara katılmak veya macera, ritüel, tören gibi kendini keşfetme etkinlikleri olarak gösterilebilir (Akyurt & Göktaş, 2020, s. 1273). Spiritüel turizm öz bir anlatımla “yaşam terapisi” olarak adlandırılabilir. Spiritüel turlar, katılımcıların, meditasyon ve yoga yapmak, inzivayı deneyimleyerek sessizlik içinde kalmak ya da hiç konuşmadan belli bir süre geçirmek gibi ruhsal, bedensel ve zihinsel arınmaya yönelik beklentilerini karşılamaktır (Aydoğdu Atasoy, 2021, s. 23).

Literatürde spiritüel turizm, din temelli turizm çeşitleri arasında yer almakla birlikte manevi turizm (Demirer & Hatırnaz, 2023, s. 46), dönüştürücü turizm, değişim turizmi, deneyim turizmi, yaşam terapisi vb. olarak da anılmaktadır. Norman (2012), spiritüel turizmi; iyileşme (Healing), deneysel (Experimental), macera (Quest), inziva/dinlenme (Retreat) ve kolektif şeklinde gruplandırmış, dini ritüellerle örtüşen ve kişiye manevi fayda sağlayıcı olarak nitelendirmiştir. Fosarelli (2002, s. 207); vücutlarına daha iyi bakmanın yanı sıra, birçok insanın duygusal ve ruhsal yaşamlarına daha fazla dikkat ederek kendilerini daha sağlıklı hale getirmenin yeni yollarını aradıklarını anlatmaktadır (Smith & Kelly, 2006, s. 16). Örneğin spiritüel etkinlik türlerinden yoga; farkındalık gelişmesini sağlamakta ve dinginlik hissi oluşturmakta; meditasyon çalışmaları ile iç huzura ulaşılmaktadır (Arslan, 2023, s. 11). Cohen (1996), spiritüel merkez arayışının, özellikle de insanlar kendilerini sosyal olarak yabancılaşmış hissettiklerinde, turizmin ayrılmaz bir parçası olduğunu anlatmaktadır (Smith & Kelly, 2006, s. 17). Bir destinasyonda spiritüel turizm yapılabilmesi için o yerin sıradan olmayan birtakım niteliklere sahip olması beklenmektedir. Bu niteliklere örnek olarak, ilginç görünüme sahip yapılar, büyülu bahçeler, gizemli ormanlar, farklı jeolojik özelliklere sahip doğal unsurlar; kâhinlerin, azizlerin, din adamlarının, vb. doğdukları/yaşadıkları/vefat ettikleri yerler (Aydoğdu Atasoy, 2021, s.22), otantik tarihi unsurlar ve güzel bir peyzaja sahip bahçeler gibi kendine has atmosferi olmalıdır (Ünal & Demirkol, 2022, s. 881).

Turizm endüstrisinin önemli bileşenlerinden biri olan konaklama işletmeleri de spiritüel olarak düzenlemeler yapmaktadır. Bu düzenlemeler felsefi bir bakış açısıyla planlanarak spiritüel bir nitelik kazanmaktadır. Konaklama işletmelerinin sessiz kırsal alanlarda kurulması ve spiritüel olarak dizayn edilmesi Türkiye’de spiritüalizmin var olduğunu göstermektedir. Bungalov tarzında dizayn edilen ve kırsal alanlarda kurulan bu konaklama tesislerinde, içsel benliğin keşfedilmesiyle başka bir dünyaya geçişi simgeleyen Şamanizm; sağlığı, mutluluğu ve uzun ömürlülüğü sağlayan Ayurveda; kalbe yolculuk yapan Tantra ve enerji bedeni aracılığı ile gizemli bir yolculuk sağlayan Çakra uygulamaları da bulunmaktadır (Özdemir, Acar & Dinçer, 2018, s. 601). Rocha (2006), yapmış

olduğu çalışmada; Brezilya’da spiritüel turizme katılanların spiritüel dünya ile bağ kurma, ruhların bulunduğu yerlere spiritüel yolculuk yapma hissini yaşama, kişisel iyileşme, kişisel dönüşüm, gelişim ve arayış motivasyonuna sahip olduklarını belirtmiştir. Lewis (2008), spiritüel deneyim yaşayan turistlerin hayata ve kendilerine farklı bir bakış açısı kazandıkları ve deneyim sonrası intihar düşüncesinden vazgeçtiklerine ilişkin veriler elde etmiştir. Ayrıca, spiritüel deneyiminin destinasyondaki deneyimlerle ve destinasyondaki turizm hizmetlerinin kalitesiyle yakından ilişkili olduğunu gösteren (Ambroz & Ovsenik, 2011), kırsal turizm, doğaya dayalı etkinlikler vb. ile spiritüel deneyimlerin sonucunda turistlerin rahatlatma ve yenilenme hissine sahip olduğunu ortaya çıkaran (Sharpley & Jepson, 2011) çalışmalar bulunmaktadır.

Hindistan’da bir eko tatil köyüne giden turistlere yönelik yapılan araştırmada, turistler yoganın hayatlarına olumlu katkısı olduğunu, sağlıklı yaşam ve spiritüel gelişim üzerinde olumlu etkisi olduğunu belirtmişlerdir (Bowers & Cherr, 2017: s.215-216). Yapılan çalışmalar incelendiğinde spiritüel turizm ve spiritüel etkinlikler konusu kavramsal çerçevede spiritüel turizm etkinlik türlerinin yanısıra inanç turizmi, turist motivasyonuna ve memnuniyetine etkisi, iyileştirici etkisi boyutlarıyla ele alındığı görülmüştür. Özellikle kişisel dönüşüm, öze dönüş, iyileşme, sağlık ve huzur beklentileri öncelikli olmaktadır.

Dünyada önemli spiritüel turizm destinasyonları, Nepal ve Hindistan gibi tapınakların yoğun olduğu ülkeler ile Mekke ve Kudüs gibi önemli dini şehirlerdir. Ayrıca birçok ülkede özellikle 2000’li yıllardan itibaren sayıları artan, meditasyon, yoga, ayurveda gibi uygulamalar sunan farklı spiritüel turizm merkezleri bulunmaktadır. Türkiye’de spiritüel turizm örnekleri daha çok din ve tasavvuf bağlamında olup, türbe ve cami ziyaretlerine yönelik kültürel turlar, Konya’da yapılan Şeb-i Arus törenlerine katılım ve semazen gösterilerini kapsayan paket turlar sayılabilir. Ayrıca Türkiye, din dışındaki spiritüel turizm faaliyetleri için de potansiyel bir pazardır. Özellikle Ege ve Akdeniz bölgelerinde son yıllarda sayıları artan meditasyon ve yoga turları spiritüel turizm örnekleridir (Umut Özbakır, 2021). Ülkemizde artık yoga, meditasyon vb. spiritüel etkinlikler ile tatili birleştiren tesislerde çeşitli aracı firma ve acenteler aracılığıyla ilgili eğitmenler farklı programlar düzenlemektedir. Bu destinasyonların ortak özelliği sade, sessiz ve dingin bir ortamlarının bulunması ve bununla birlikte vejetaryen menülerden oluşan yiyecek ve içeceklerin eko tarımla elde edilmiş organik besinlerden meydana gelmiş olması, bunun yanı sıra şekerli asitli ve alkollü içeceklerin bulunmamasıdır. Ayrıca kamplarda uzman yoga eğitmenleri eşliğinde asana, pranayama çalışmaları gerçekleştirilmekte, turistler toprakla ve doğayla iç içe olabilme deneyimi yaşayabilmektedir (Akyurt & Göktaş, 2020, s. 1273).

Çalışmada, Türkiye’de doğayla iç içe bulunan ve spiritüel deneyim sunan işletmelerin hizmet türleri, spiritüel etkinlikleri ile gastronomi olanakları incelenmiş ve bu işletmeler gastronomi turizmi potansiyeli açısından ele alınarak değerlendirilmiştir.

Gastronomi ve Gastronomi Turizmi

Etimolojik köken olarak gastro (mide) ve nomi (yasak) kelimelerinin birleşiminden oluşan gastronominin tanımı TDK’da “sağlığa uygun, iyi düzenlenmiş, hoş ve lezzetli mutfak, yemek düzeni ve sistemi” şeklinde aktarılmaktadır. Gastronomi, mutfak, restoran gibi kavramlardan sağlık olgusunun bağımsız bir şekilde düşünülemeyeceği görülmektedir (Özdemir, 2022, s. 210). Gastronomi, turizmdeki yeni trendlerle ilişkili kültüre ve geleneğe saygı, sağlıklı bir yaşam tarzı, özgünlük, sürdürülebilirlik, deneyim gibi tüm geleneksel değerleri bünyesinde barındırmaktadır. Aynı zamanda gastronomi; turizmi canlandırmak ve çeşitlendirmek için bir fırsat sunar, yerel

ekonomik kalkınmayı destekler, farklı profesyonel sektörleri (üreticiler, şefler, gıda pazarları vb.) içerir ve birincil sektöre yeni kullanımlar getirmektedir (Deniz, 2024, s. 20).

Günümüzde yemek, gastronomiyi bir kültür endüstrisi olarak tanımlamak için kullanılabilecek benzersiz bir üretim, dağıtım ve sunum sistemi olarak ortaya çıkmıştır (Bastenegar & Hassani, 2019, s. 52). Gastronomi turizmi, “Bir yemeğin tadımını yapmak veya üretim aşamasında tüketmek amacıyla yöresel ve kırsal bölgelere gitmek, yerel yiyecek üreticilerini, yerel festivalleri ve özel alanları ziyaret etmektir” (Işıldar, 2016: s. 62, akt: Duman & Güneş, 2024, s. 665). Günümüz tüketicileri iyi eğitilmiş, fiziksel kondisyona sahip, uzun seyahat eden, uzun yaşayan, kendi sağlığına ve çevreye duyarlı bilinçli bireyler olarak kabul edilmektedir. Son yıllarda yiyecek ve içecekler belirli sosyal gruplar için daha önemli ve öncelikli hale gelmiştir. Bir yerin gastronomik ürünlerini tatmak, modern turizm içinde büyüyen bir trend, binlerce kişi için boş zaman arayışı ve birçok turist için ana güdülerden birisi haline gelmiştir (Akgündüz, Koba & Alkan, 2024, s. 171).

Gastronomi turizmi, yalnızca yiyeceklerin tüketildiği bir turizm çeşidi olarak değil bireyin psikolojik ve sosyal ihtiyaçların karşılandığı, farklı disiplinleri bir arada bulunduran bir turizm çeşididir (Işın & Yalçın, 2021, s. 122). Gastronomi turizmi içerisinde turistler iki gruba ayrılmaktadır. Belli bir tur kapsamında bölgeyi ziyaret eden turistlerin yerel ürünleri tüketmesi, orada satılan ürün ve yemek kitaplarını alması gibi faaliyetlerde bulunan turistler birinci grubu oluştururken, gastronomi turizmi bilinciyle profesyonel olarak hareket eden kişiler ise ikinci grubu oluşturmaktadır (Özdemir & Dülger Altın, 2019, s. 5). Gastronomi turizmi destinasyonun güvenliğinin şekillendirilmesinde önemli bir rol oynamaktadır; çünkü turistler artık eko-gastronomi (yani çevresel hassasiyetleri olan bir yemek) deneyimi aramakta, bu deneyim hem zihni hem de bedeni zenginleştirmektedir. Tüm bunlar, günümüzde yemeğin turistler için salt bir etkinlikten ziyade özel bir deneyim haline geldiğini göstermektedir (Bastenegar and Hassani, 2019, s. 52-53). Farklı yemekleri tatma ve deneme duygusu, seyahat deneyiminin temel motivasyon faktörü olabileceği gibi toplam deneyimin ikincil amacı olarak da görülebilmektedir (Yıldız & Yılmaz, 2019, s. 5). Bir bölgenin mutfak kültürünü destinasyonu ziyaret edenlere aktaran ve öğreten gastronomi turizmi, mutfak, kültür, rekreasyon ve turizm ilişkisini sağlam temellere dayandırarak bulunduğu destinasyon için mutfak kimliği oluşturmaktadır. Bunların yanı sıra, dolaylı yoldan bölgesel tarım ürünlerini destekleyerek yöre halkının da turizm hareketine dahil olmasını sağlamaktadır (Onat, 2021, s. 288).

Yöntem

Araştırmanın amacı; değişen turist eğilimleri ve beklentileri bağlamında ortaya çıkan spiritüel turizm etkinlikleri sunan işletmelerin web sayfalarını inceleyerek, işletme konseptleri, spiritüel etkinlikler ve sunulan gastronomi ürünleri ile bu işletmelerin gastronomi turizmi potansiyelini ortaya koymak, hem bu turizm trendine ilgi duyan potansiyel turistlere hem de konaklama işletmelerine kaynak oluşturmak, yeni turizm trendleri ve alternatif turizm çeşitliliğine katkıda bulunmaktır. Bu bağlamda bu çalışmada aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

1. Spiritüel turizm etkinlikleri sunan işletmeler hangi gastronomi etkinliklerine yer vermektedir?
2. Spiritüel turizm etkinlikleri sunan işletmelerde düzenlenen gastronomi etkinlikleri gastronomi turizmi potansiyeli taşıyor mu?

Araştırma evrenini spiritüel etkinlikler sunan turizm işletmeleri oluştururken, örneklem seçiminde spiritüel etkinlikler ile birlikte gastronomi alanında da sağlıklı beslenme, sürdürülebilirlik, organik ve yerel gıda sunumu gibi

konulara da önem veren işletmeler oluşturmaktadır. Bu kapsamda örneklem belirlenirken amaçlı örnekleme yöntemlerinden; “Ölçüt Örnekleme” yöntemi kullanılmıştır. Bu örnekleme yönteminde seçilecek birimler belirli şartları taşımakta ve bir dizi ölçütü karşılayan bütün durumlar çalışılmaktadır. Ölçüt veya ölçütler araştırmacı tarafından oluşturabileceği gibi daha önceden hazırlanmış bir ölçüt listesi de kullanılabilir (Yıldırım & Şimşek, 2016). Bu çalışmada sağlıklı yaşam trendine uygun hizmet verilmesi, sağlıklı beslenme imkânlarının bulunması, gastronomi alanında organik, yerel, yöresel ürünler, Türk ve Dünya mutfağından lezzetler, gastronomi etkinlikleri ve spiritüel etkinliklere yer verilmesi ölçüt olarak kullanılmıştır. Oluşturulan ölçütlere göre internet araması yapılmış ve ölçütleri sağlayan Tablo 1’de yer alan yedi adet turizm işletmesi tespit edilmiştir. Örnekleme dâhil edilen işletmeler; Muğla/Fethiye, Muğla/Marmaris, Mersin/Mezitli, Bolu/Mengen, Antalya/Adrasan, Kapadokya/Uçhisar’da turistik ve tarihi değere, doğal güzelliklere ve eşsiz manzaralara sahip destinasyonlarda konumlandıklarını tespit edilmiştir. İşletmeler; “otel”, “doğa oteli”, “doğa evi” ve butik yoga oteli” konseptinde hizmet vermektedir. Spiritüel hizmet veren bu işletmelerde bungalow, taş ev, yataklı çadır ve kamp çadırları gibi alışagelmış otel konseptlerinden farklılaştıkları tespit edilmiştir.

Tablo 1. Türkiye’de Sağlıklı Yaşam Konsepti Kapsamında Hizmet Veren İşletmelere İlişkin Bilgiler

İşletmeler (Konum)	Tanıtım Konsepti	Konaklama İmkânı	Sosyal alanlar	Gastronomi Alanında Sunulan Hizmetler	Spiritüel Etkinlikler	İşletme Sloganı
1.İşletme Mersin/Mezitli	Doğa oteli, eğitim ve etkinlik köyü	Beş yıldızlı otel konseptinde odaların yer aldığı kulübeler ve kamp alanı	Gözlem kuleleri Yoga platformu Açık derslik Ağaç ev Manej Çocuk oyun alanı	Aşçılık atölyeleri Tadım günleri Yemek yarışmaları Gastronomi söyleşileri Türk ve Dünya Mutfağına ait Menüler Vegan/Vejetaryen menüler	Kişisel dönüşüm, Nefes terapileri Bilinçli farkındalık Meditasyon Yoga Sade yaşam ve mutluluk	Hayata bakışını değiştirecek bir tecrübeye ne dersin?
2.İşletme Bolu/Mengen	Doğa evi	Taş ev Bungalow Yataklı Çadır Kamp Çadırları	Yoga alanı Etkinlik ve kamp alanı	Sağlıklı ve organik menüler Yöresel ürün kullanımı Dondurulmuş, hazır ve katkılı ürün kullanımı yok	Yoga kampı İnziva kampı	Doğanın kalbindeki eviniz...
3. İşletme Antalya/Adrasan	Otel	Standart, Deluxe ve Aile odaları	Bahçe Özel Kapalı Yoga Stüdyoları	Yerel ürün kullanımı Vegan, vejeteryan, glutensiz, şekersiz menüler Hazır ürün, tatlandırıcı vb. kullanımı yok	Kişisel dönüşüm kampları Sağlıklı yaşam ve bütünsel şifa yoga kampları Meditasyon	Adrasan'da sade, keyifli, huzurlu bir deneyim için...
4.İşletme Kapadokya/Uçhisar	Otel	Standart, Deluxe ve Suit odalar (Taş oda&Mağara Oda)	Bezirhane Müze salonu Şapel Toplantı&konferans odaları Terapi odası Bahçe	İyi Tarım / Sürdürülebilir Tarım Uygulamaları Ekoloji dostu Organik ürün üretimi Yemek kursu etkinliği	Gün doğumu yogası Ruhsal ve Fiziksel arınma terapisi	İçinden köy geçen otel

Tablo 1. Türkiye’de Sağlıklı Yaşam Konsepti Kapsamında Hizmet Veren İşletmelere İlişkin Bilgiler (devamı)

5. İşletme Muğla/ Fethiye	Butik Yoga Otel	İki farklı konseptte evler	Orman içinde yoga & masaj alanı Bahçe	Ev yapımı organik lezzetler Vejetaryen, vegan, glutensiz vb. menüler	Yoga etkinlikleri Farkındalık temelli dersler Derin doku masajı	<i>Mistik bir maceraya hazır mısınız?</i>
6. İşletme Muğla/ Fethiye	Otel	Standart, Superior, Deluxe ve Suit odalar	Toplantı salonu SPA merkezi Terapi odaları Pilates stüdyosu Spor salonu Ses banyosu Bahçe	Türk ve Dünya Mutfağı Organik ve Sağlıklı Lezzetler	Yoga Plates Ses banyosu etkinliği	<i>Düşlerin ötesinde bir deneyim...</i>
7. İşletme Muğla/ Marmaris	Otel	Farklı kosept ve isimlerde odalar (Gözlem evi, kuş evi, kayıkhanesi evi, bahçe suii, aile odaları vb.)	Bahçe, orman, su sporları için dere, deniz etkinlik alanı	Organik ve yerel ürün kullanımı Yöresel lezzetler	Yoga	<i>Doğanın kucağında bir masal diyarı...</i>

Bu araştırmada, Türkiye’nin farklı destinasyonlarında bulunan ve spiritüel deneyim sunan turizm işletmeleri nitel araştırma yöntemleri kullanılarak incelenmiştir. Nitel araştırma, gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir şekilde ortaya konulmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma yöntemi olarak tanımlanmaktadır (Yıldırım & Şimşek, 2016). Nitel yöntemlerle toplanan veriler üzerinde bazı sayısal analizler yapmak mümkün olsa da, nitel araştırmada temel amaç sayılar yoluyla sonuçlara ulaşmak değildir. Nitel araştırmalarda amaç, araştırılan konu ile ilgili okuyucuya betimsel ve gerçekçi bir resim sunmaktır (Yıldırım & Şimşek, 2016). Araştırma konusunun nitel araştırma yöntemine uygun olması ve incelenen işletme sayısının sınırlı olması sebebiyle nitel araştırma yöntemi tercih edilmiştir. Araştırmanın temel yaklaşımı, tümevarım yaklaşımıdır. Tümevarım yaklaşım, sınırlı sayıda örneğe (parçalara) bakarak genel hakkında kanaat sahibi olmayı sağlamaktadır (Altunışık vd., 2015). Nitel araştırmada genellikle doğruluğu ve yanlışlığı tespit edilmek üzere önceden belirlenmiş bir kuram ya da denence (hipotez) yoktur. Nitel araştırmalarda tümevarım ilkesi hâkimdir. Araştırmacı topladığı tanımlayıcı ve ayrıntılı verilerden yola çıkarak incelediği probleme ilişkin ana temaları ortaya çıkarma, topladığı verileri anlamlı bir yapıya kavuşturma, yani bu verilerden yola çıkarak bir kuram oluşturma çabası içindedir (Glaser & Strauss, 1967, akt. Yıldırım & Şimşek, 2016: 47).

Belirlenen işletmelerin bilgilerine web sitelerinden ulaşılmıştır. Spiritüel etkinlikler çerçevesinde hizmet sunan işletmelerin; konumları, çevresel özellikleri, konaklama türleri, sosyal imkanları, sunulan spiritüel faaliyet türleri ve yeme-içme olanakları irdelenerek değerlendirilmiştir. Nitel veri analizi verilerin hazırlanma ve organize edilmesi, tanımlanması ve sunulması başlıklarını kapsamaktadır (Cohen, Manion & Morrison, 2018, s. 644). İşletmelerden elde edilen veriler araştırmacılar tarafından yazılı hale getirilmiş, ayrıntılı okuma işlemi yapılmış ve tekrar gözden geçirilerek metin sınıflandırması yapılmıştır. Daha sonra açık kodlama sistemi uygulanmıştır. Açık kodlama sisteminden sonra maddeler ve temalar yazarlar tarafından karşılaştırılmıştır. Karşılaştırma sonrasında iki adet üst kodlama başlığı (spiritüel etkinlikler ve gastronomi etkinlikleri) altında sınıflandırılmaya gidilmiştir. Bir sonraki

adımda, belgeler arası benzerlik analizi program amacıyla gerçekleştirilmiştir. Tablo 2’de görüldüğü üzere renklerin koyu yeşil ağırlıklı olduğu ve benzerlik oranının bir işletme haricinde yüksek olduğu görülmektedir. Bu bağlamda örneklem olarak seçilen işletmelerden elde edilen veriler benzerlik göstermektedir ve bu durumda çalışmanın içerik geçerliliğinin sağlandığı söylenebilir.

Tablo 2. Belgeler Arası Benzerlik Matrisi

Belge adı	1	2	3	4	5	6	7
1	1,00	0,60	0,57	0,40	0,57	0,40	0,47
2	0,60	1,00	0,83	0,73	0,90	0,73	0,87
3	0,57	0,83	1,00	0,70	0,80	0,70	0,77
4	0,40	0,73	0,70	1,00	0,77	0,67	0,73
5	0,57	0,90	0,80	0,77	1,00	0,77	0,83
6	0,40	0,73	0,70	0,67	0,77	1,00	0,73
7	0,47	0,87	0,77	0,73	0,83	0,73	1,00

Birden fazla araştırmacının beraber çalışması durumunda güvenilirliğin tespit edilmesi gerekmektedir. Aynı veri üzerinden kodlama yapan araştırmacılar arasında benzerlik ve farklılığın ortaya konulması, araştırmacılar arasında iç tutarlılığın sağlanması bulguların güvenilirliğini ortaya koymaktadır. Bu kapsamda iki araştırmacı program üzerinden kodlamaları yapmış ve program üzerinden kodlu dosyalar birleştirilerek kodlayıcılar arası uzlaşma yapılmıştır. Kodlayıcılar arası tutarlılığın %85,71 olduğu tespit edilmiştir. Kodlama tutarlılığının %70 ve üzerinde olması çalışma güvenilirliği sağlanmaktadır (Yıldırım & Şimşek, 2006, s. 233). Araştırma güvenilirliğini artıran bir diğer husus ise nitel araştırma programının kullanılmasıdır.

Bulgular

Spiritüel etkinlik türlerine bakıldığında yaygın olarak yoga, meditasyon, nefes terapileri, şamanik ritüeller, çakra açma ritüelleri, şifa ritüelleri sayılabilir. Bu etkinlikler içinde yer alan meditasyon; birçok kültürde meditasyon vücudu rahatlatıcı ve sakinleştirici bir yöntem olarak kullanılmaktadır. Meditasyonun şefkat meditasyonu, farkındalık meditasyonu ve dikkat meditasyonu gibi farklı türleri bulunmaktadır. Bedenin, zihnin ve ruhun uyum içerisinde çalışıp dünyayla bütünleşmesini sağlayan, nefes alma teknikleri, duruş, meditasyon uygulamalarını kapsayan yoga tekniklerine baktığımızda ise uyku, stres yönetimi, zihinsel sağlık ve genel sağlığı iyileştirici etkileri bulunmaktadır. Çakra açma ritüelleri; enerji merkezi olan çakraların düzgün çalışması için yapılan ritüellerdir. Araştırmada; Türkiye’de spiritüel tatil etkinlikleri sunan turizm işletmelerine ilişkin konaklama imkanları, yapılan spiritüel etkinlikler, işletmelerin bulunduğu destinasyonlar ve tanıtım konseptleri, sloganları, işletmenin çevresel konum özellikleri, yeme-içme hizmetlerine ilişkin bilgilere yer verilmiştir.

1. İşletme: Türkiye’de Mersin ilinde yer alan ve spiritüel deneyim sunan, “doğa oteli, eğitim ve etkinlik köyü” olarak kendini tanıtan işletme; doğayla iç içe konumlanmış, minimalist ve modern yapıdaki odaların yanı sıra kamp alanları ile hizmet vermektedir. Konaklama imkanlarına bakıldığında; beş yıldızlı otel konseptinde odaların yer aldığı kulübeler ve kamp alanı yer almaktadır. İşletmenin doğaya ve tüm canlılara saygı temelli belirlediği genel kurallar bulunmaktadır. Bu kurallar;

- Doğaya ve çevreye saygı duymak
- Alçak sesle konuşmak

- Hayvanları sevmek, haklarına riayet etmek
- İzinsiz kamp ateşi yakmamak
- Sigara içme alanlarını kullanmak
- Huzur bozucu davranışlardan kaçınmak
- Gelmeden önce rezervasyon yaptırmak
- Çalışanlara teşekkür etmek

şeklinde belirtilmiştir.

Spiritüel etkinlikler: Stres ve aşırı öfkeye karşı meditasyon uygulamaları içeren “bilinçli farkındalık” temalı atölye ve seminerler kapsamında; denge, sakinlik, duygusal esneklik, farkındalık temalı atölye ve seminerler ve AN’da kalma yöntemleri, minimalizm & sade yaşam, meditasyon (kaygıları azaltıcı, beden ve ruhu dengeleyici teknikler ile), nefes teknikleri (gerçek ve doğru nefes tekniklerinin öğretildiği nefes terapilerinde daha fazla oksijenin bedende pozitif enerjiye dönüşümü ve olumsuz duygulardan özgürleşmeye başlama deneyimleri), inziva kampları, yoga kampları, regresyon, theta healing, recall healing atölyeleri, müzik terapileri ve aile dizimleri gibi kişisel dönüşüm etkinlikleri yer almaktadır. Vadi manzarasında konumlanan açık yoga platformu ile kapalı otağ çadırda etkinliklere katılınabilmektedir.

Gastronomi Alanında Sunulan Hizmetler: Organik bahçesi bulunan işletmede tadım etkinlikleri, gurme söyleşileri, aşçılık atölyeleri vb. etkinlikler düzenlenmekte olup işletmede; doğal ve organik ürünler ile hazırlanan yiyecekler, Türk ve Dünya mutfaklarına özgü menüler ve vegan menü seçeneklerinin yer aldığı görülmüştür. İşletmede; aynı anda on kişinin bağımsız istasyonlarda çalışabileceği gastronomi atölyesinde şeflerin liderliğinde; bıçak kullanma ve doğrama teknikleri, çorbalar ve soslar, et ve deniz ürünleri hazırlama ve pişirme, makarnalar ve soslar, meze ve zeytinyağlılar, dünya mutfağı, sushi, kek, kurabiye, çikolata, pasta, tart, ekşi maya ve artisan ekmek yapımı, glutensiz, vegan ve vejeteryan yemekler gibi farklı başlıklarda aşçılık atölyeleri düzenlenmektedir. Peynir, kahve, bitkisel ve aromatik çaylar, zeytinyağı gibi farklı temalarda tadım günleri, yöresel yemek alışkanlıkları, yabancı yemek kültürleri, yemek malzemelerinin seçimi, tadın anatomisi, farkındalıkla yemek yeme yöntemleri, daha kaliteli lezzet alma yolları, gastronomi tarihi, mutfak yönetimi alanlarında gastronomi söyleşileri ve yemek yarışmaları gibi birçok gastronomi etkinliği düzenlenmektedir.

Ek olarak işletmede; spor (okçuluk, binicilik, pilates vb.), sanat (ritm&dans atölyeleri, seramik, resim, fotoğrafçılık atölyeleri vb.), merak konuları (felsefe, sinema atölyeleri, matematik, kitap imza günleri vb.), doğa (doğa gözlemleri, ormanda kamp kültürü, permakültür (Permakültür botanik, biyoloji, tarım, bahçecilik, coğrafya, antropoloji, mimari, ekonomi, finans, enerji gibi pek çok disiplini içinde barındıran bir sistemdir(permatürk.org)., organik bahçe, çiftlik vb.) gibi farklı alanlarda etkinlikler düzenlenmektedir.

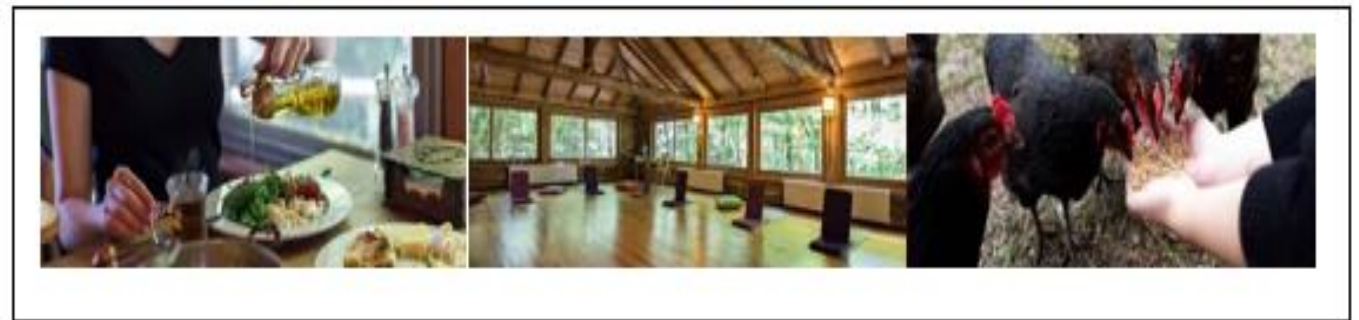
Resim 1. Spiritüel Etkinlikler ve Gastronomi Etkinliklerinden Görseller

Kaynak: <https://www.hukoy.com/tr>

2. İşletme: Bolu’da doğayla iç içe konumlanan işletmede kişisel gelişim, masal, nefes, yoga ve inziva kampları etkinliklerinin dışında etkinlik alanında şirket toplantıları ve motivasyon kamplarına da ev sahipliği yapılmaktadır. Odalarında televizyon bulunmayan işletme, Buğday Derneği’nin kurduğu Ekolojik Ta Tu Ta projesinin içinde yer alan ev sahiplerinden biridir.

Spiritüel Etkinlikler: Yoga ve inziva kampı etkinlikleri düzenlenen işletmede kişisel ve ruhsal gelişim ile dönüşüm kadar bedensel olarak öze dönüşü de önemsedikleri görülmektedir. İşletmede, isteyenler için kuş gözlemi, gökyüzü gözlemi, kampçılık, yoga, bisiklet turuna katılma, masa tenisi oynama imkanları vardır.

Gastronomi Alanında Sunulan Hizmetler: İşletme hem kendi bahçesinde yetişen ürünler hem de köy pazarlarından, yerel üreticilerden alınan ürünler ile sağlıklı ve organik menüler hazırlamaktadır. Menülerinde dondurulmuş gıda, salam, sosis vb. katkılı gıdalar kullanılmazken kendi bahçelerinden toplanan ve köy pazarından alınan organik ürünler kullanılmaktadır. Türkiye’nin farklı şehirlerinden de yöreye özgü yiyecekler (Antep’ten salça, baharatlar, pekmez, tahin, Ayvalık’tan zeytin ve zeytinyağı, Bolu’dan manda kaymağı, yoğurt, peyniri, Muğla’dan bal, Kastamonu’dan sarımsak, Kayseri’den pastırma) getirterek misafirlerine sunmaktadır. Kola vb. asitli içecekler, hazır meyve suları yerine taze meyve suyu, ev yapımı limonata ve ayran ikram edilmektedir. Ayrıca plastik araç gereçler yerine tahta, cam ve çelik ürünler bulunmaktadır.

Resim 2. Gastronomi & Yoga Etkinlik Alanları

Kaynak: <https://hindibadogaevi.com>

3. İşletme: Çevresi tamamen trafiğe kapalı ve yeşillikler içinde olan, Antalya’da bulunan 23 odalı işletme, hem spiritüel etkinliklere ev sahipliği yapmakta hem de sağlıklı ve ev yapımı lezzetlerin yer aldığı menüler sunmaktadır.

Spiritüel Etkinlikler: İşletmede; yerli ve yabancı gruplar için hafta sonu için veya daha uzun süreli yoga retreat- yoga workshop- yoga kampları - yoga eğitmen eğitimi TT – inziva – aile dizilimi - trekking çalışmalarına ev sahipliği

yapılmaktadır. İki kapalı yoga salonu bulunan işletmede, ayrıca dış mekanda etkinlik yapmak isteyenler için, bahçede çim alanda yüksek palmye ve hurma ağaçları altında, güneşe maruz kalmadan düz bir zeminde ya da havuz terasında mat ile rahatlıkla çalışma yapılabilecek alanlar bulunmaktadır. Tesisin yoga çalışma salonlarında meditasyon için gerekli olan malzemeler, ses-görüntü ve havalandırma sistemleri yer almaktadır.

Gastronomi Alanında Sunulan Hizmetler: İşletmede; grupların özel diyetlerine uygun vegan, vejeteryan, glutensiz, şekersiz vb. menüler hazırlanmaktadır. Ayrıca sağlıklı olan ve yoga vb. çalışmalar öncesinde mideyi yormayan ve nefes tekniklerini zorlamayacak içerikte menüler hazırlandığını belirtmişlerdir. Menülerinde hazır ürün, tatlandırıcı vb. kullanılmamakta, doğal ekşi mayalı ekmekler, ev yapımı reçel, doğal bitki çayları, taze sıkılmış meyve suları ve yerel ürün kullanılarak hazırlanan yemekler bulunmaktadır.

Resim 3. Otel Etkinliklerinden Görseller

Kaynak: <https://www.papirushotel.com/Yoga>

4. İşletme: Güzel atlar ülkesi olarak anılan Kapadokya tarihi ve mistik bir yapıya sahiptir. İçinden köy geçen otel olarak tanıtılan işletmede; Milattan önceye uzanan etkileyici taş işçiliği bulunan ve modern mimari anlayışı ile döşenmiş, taş ve mağara odalarda Kapadokya yöresine özgü el dokuması halılar ve el yapımı zanaat ürünlerine yer verilmiştir.

Spiritüel Etkinlikler: Bir kaya bloğuna oyulu binlerce mağaradan oluşan ve yeryüzünün en büyük manastır yerleşkelerinden birinin kalbinde konumlanan işletmedeki terapi odasında holistik masaj ile ruhsal ve fiziksel arınma sağlanması hedeflenmektedir. 12 temel hareketten oluşan bedensel ve ruhsal enerjiyle ritmi bir araya getiren “Güneşe selam yogası” olarak da bilinen “Surya Namaskar” yoga aktivitesi yapılmaktadır. Ayrıca doğa yürüyüşleri, at binme ve bisiklet turları, Kapadokya manzara turlarına katılım imkânı bulunmaktadır.

Gastronomi Alanında Sunulan Hizmetler: İşletme kendi bahçesinde iyi tarım uygulamaları ile yetişen sebzeler ve ağaçlarından toplayıp kurutup, peri bacalarında muhafaza ettikleri meyveleri misafirlerine ikram etmektedir. Sürdürülebilir tarım uygulamalarına yer veren, tamamen organik ürünler yetiştiren, ekoloji dostu, hayvan dostu ve aile dostu kimlikleriyle kendini tanıtan işletme temiz tarım yapılan, bunu yaparken de yağmur suyunu tekrar kullanıma kazandıran uygulamalara sahiptir. Doğaya, üretime ve yerel ürüne değer verdiğini belirten işletmede yıl boyu deneyimli mutfak ekibinin öncülüğünde yöresel yemeklerin de öğretildiği yemek kursları verilmekte, Haziran-Ekim ayları arasında bahçesinde iyi tarım uygulamalarıyla yetiştirilen organik ürünlerin hasat etkinliğine katılım sağlanabilmektedir.

Resim 4. Etkinlik Görselleri

Kaynak: <https://www.argosincappadocia.com>

5. İşletme: Beşinci işletme, Kabak Koyu'nda bulunan deniz, dağ ve vadi manzaralı yoga butik oteli, yoga tatilleri düzenlemektedir.

Spiritüel Etkinlikler: Orman içinde yer alan yağmur geçirmez branda ile korunan ahşap yoga platformu bulunan işletmede yoga etkinliklerine yer verilmektedir. Ayrıca, bağ doku, fascia ve eklemlerde rahatlama yaratan, bedensel, psikolojik ve ruhsal blokajları çözmek ve enerji akımını uyarmak için derin bağ doku masajı ve farkındalık temelli Vinyasa Flow dersleri (orta seviye yoga) verilmektedir.

Gastronomi Alanında Sunulan Hizmetler: İşletmede ev yapımı ve sağlıklı lezzetler sunulmasına dikkat edilirken, glutensiz, vegan ve vejetaryen yiyecek ihtiyaçlarının da dikkate alındığı belirtilmiştir. Tüm yemeklerinde organik zeytinyağı kullanılan işletmede, kahvaltılarda organik keçiyoynuzu pekmezi, organik üzüm pekmezi ve tahin, organik turunc reçeli, taş fırınlarında pişirilen ev yapımı ekmekler servis edilmektedir. İşletmeye ait tarlada gezen tavuk yumurtaları da misafirlere ikram edilmektedir

Resim 5. Etkinlik Görselleri

Kaynak: <https://www.turanhilllounge.com/tr/>

6. İşletme: Göcek koyunda, modern mimari yapı ve dingin atmosferiyle huzur vaat eden işletme; beden, zihin ve ruhu yenilemek için spiritüel etkinliklere, Türk ve Dünya mutfağından farklı lezzetlere yer veriyor. Bütünsel sağlığa uygun bir şekilde hem ruhsal dinginlik ve yenilenme için yoga, pilates, nefes çalışmaları içeren iyi yaşam programları sunulduğu hem de sağlıklı beslenmeye uygun Türk ve Dünya mutfaklarından farklı lezzetler sunulduğu görülmüştür.

Spiritüel Etkinlikler: Tesisin, sauna, buhar odası, buz istasyonu, Türk hamamı imkanları bulunurken spor salonunda; yüksek teknolojiye sahip spor aletleri, pilates stüdyosu, fonksiyonel eğitim ve kişiselleştirilmiş fitness

programları ile özel antrenör eşliğinde açık havada bireysel ve grup dersleriyle spor imkânı bulunmaktadır. İyi yaşam programları kapsamında yoga, pilates, spa atölyesi, vokal atölyesi etkinlikleri sunulmaktadır.

Gastronomi Alanında Sunulan Hizmetler: İşletmede; Peru mutfağı, Japon mutfağı, Ege mutfağı gibi Türk ve Dünya mutfağından farklı lezzetler sunulmakta, ayrıca uzman diyetisyen eşliğinde spor ve sağlıklı beslenme odaklı iyi yaşam programlarına katılım sağlanabilmektedir. İyi yaşam programlarında sunulan yiyecek ve içecekler, sağlıklı ve organik olup program kapsamında sunulan menülerde tuz kullanılmadığı belirtilmiştir.

İşletmede bütünsel sağlığa uygun bir şekilde tasarlanan iyi yaşam programları içeriğinde; katılımcıların kas-yağ ölçümleri yapılarak, düzenli ve sağlıklı beslenmesi sağlanmakta, yoga, pilates, doğa yürüyüşü gibi etkinlikler ile bedensel ve ruhsal arınmaya destek olunmaktadır.

Resim 6. Otel İyi Yaşam Alanları

Kaynak: <https://www.dresortgocek.com>

7. İşletme: Dere ve denizin kesiştiği noktada konumlanan işletme; doğaya saygı konseptiyle kurulmuştur. Dere ve orman manzaralı odalar, tavşanlar, tavus kuşları, kaplumbağa ve sincapların gezindiği bahçesi, balık, kaplumbağa, ördek ve kuğuların yüzdüğü dere manzaralarının hâkim odaları bulunmaktadır.

Spiritüel Etkinlikler: İşletmede, doğanın sesini dinleyerek bütünleşmek, dinginleşmek ve birleşmek için özel yoga eğitimleri verilmektedir. Ayrıca doğa yürüyüşü, su sporları SUP Yoga(Su üzerinde yoga), Wind Surf (Rüzgar Sörfü), Kite Board (Kite Surf), Katamaran, Stand up Paddle (SUP-Kürek Sörfü), Foil Board (Foil Kite Board/Wake Board), Duatlon/Triatlon Parkurları, Kano) gibi etkinliklere de yer verilmektedir.

Gastronomi Alanında Sunulan Hizmetler: İşletmenin bahçesinde yetişen mevsimlik sebzeler ile hazırlanan zeytinyağlı yemekler, A'la carte öğle ve akşam yemekleri, organik gıda ürünlerinin de yer aldığı lezzetler, yerel baharat ve otlarla hazırlanan mezelerin sunulduğu belirtilmiştir.

Resim 7. Etkinlik görselleri

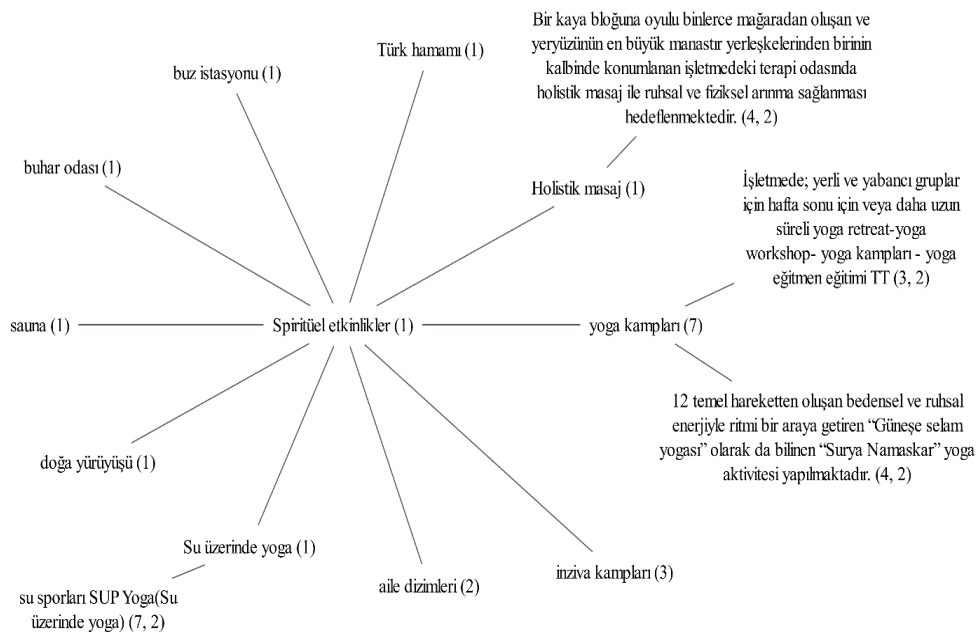
Kaynak: <https://bordubet.com.tr/foto-galeri/>

Çalışmada ilk olarak incelemeye alınan işletmelerin hizmet sunumları içerisinde en sık kullanılan terimlerden oluşturulan kelime bulutuna yer verilmiştir.

Şekil 1. En Sık Kullanılan Terimlerin Kelime Bulutu

Şekil 1’de yer alan kelime bulutu incelendiğinde yoga, spiritüel, organik, sağlıklı, gastronomi, etkinlik sözcüklerinin sıklıkla kullanıldığı görülmektedir. Spiritüel etkinlik sunan işletmelerin en fazla yoga aktivitesine yer verdikleri, ayrıca organik ve sağlıklı gastronomi ürünlerini tercih ettikleri ifade edilebilir. Sağlıklı ve sürdürülebilir bir beslenme planı, bireyin ruhsal, zihinsel ve fiziksel fonksiyonlarını direkt etkileyebilmektedir (Aydeniz-Güneşer ve Kahraman, 2023, s. 552). Bu bağlamda sağlıklı beslenme ile ruhu ve zihni dinlendiren etkinlikleri birleştiren spiritüel turizm işletmeleri, sağlıklı yaşamı benimseyen turistler ve gastro-turistler için doğru bir alternatif turizm kaynağı olabilir.

Şekil 2. Turizm İşletmelerinde Sunulan Spiritüel Etkinlikler

İncelenen işletmelerin ruhsal, fiziksel ve zihinsel olarak insanları sağlıklı yaşama yöneltici etkinliklere yer verdikleri, bu bağlamda spiritüel turizm kapsamında yoga, inziva kampları, aile dizimleri, doğa yürüyüşü, holistik masaj, buz istasyonu, Türk hamamı, buhar odası, sauna gibi farklı etkinliklere katılım imkânı sağladıkları görülmüştür. Spiritüel etkinliklerin istendiği sonucu vermesi adına mekanların uygun olması veya uygun şekilde dizayn edilmesi gerekmektedir. İşletmelerin çoğunun doğayla iç içe, ormanlık alanlarda, nehir kenarında, dağ manzarasına hâkim vb. özelliklerde olması bu tür etkinlikler için avantaj sağlamakta ve çoğu etkinlik bahçede bir mat ile ya da oluşturulan etkinlik alanları, terapi odaları gibi ek mekanlarda yapılabilmektedir. Kaçar (2022), insanların tatil zamanlarında daha dengeli bir yaşam sürdürebilmek için yoga inzivaları, seminerleri ve konferansları ile birlikte planlanan tatil programlarını tercih etmeye başladıklarını belirtmiştir. Pradhan (2014) ise; spiritüel turistlerin; kristal şifa, meditasyon geri çekilme, enerji şifa, astroloji, tarot okumaları ve zihin-beden uyumu için nefes ve yoga seansları yapmak, inzivaya çekilerek sessiz bir ortamda kalmak ya da hiç kimseyle iletişime geçmeden bir süre geçirmek gibi ruhu, bedeni ve zihni arındırmaya yönelik etkinlikler gerçekleştirebileceğini ya da yeni yerler ve kültürler keşfedebileceğini, yeni insanlarla tanışabileceği turlara katılarak hayat deneyimi edindiklerini belirtmiştir (Ünal & Demirkol, 2022, s. 885).

Bir destinasyonda bulunan binalar, manzaralar, yürüyüş rotaları, sanat eserleri veya yemekler ile o destinasyona ait değerler, festivaller, ritüeller bireyin deneyimine derin anlamlar katarak duygusal ve ruhsal gelişime katkıda bulunmaktadır (Özçelik & Ömüriş, 2020, s. 175). Çalışmada ele alınan işletmeler tasarlanırken; konukların doğayla iç içe olduklarını, kendilerini değerli ve mutlu hissettiren, kaliteli mobilyalar ile donatılmış konaklama alanları olmasına dikkat edilmiştir. İşletmelerin web sayfaları incelenildiğinde, kendi konseptlerini yansıtmak adına işletme profili hakkında bilgilendiren, konuklarına kendilerini iyi hissettirecek, doğada dinlenebileceklerini ifade eden ve kişisel dönüşüm, şifa bulma, arınma, öze dönme gibi spiritüel turizm olgusunu yansıtan sloganlar oluşturdukları görülmüştür. Bu sloganlar;

“Hayata bakışını değiştirecek bir tecrübeye ne dersin?”

“Doğanın kalbindeki eviniz...”

“Adrasan’da sade, keyifli, huzurlu bir deneyim için...”

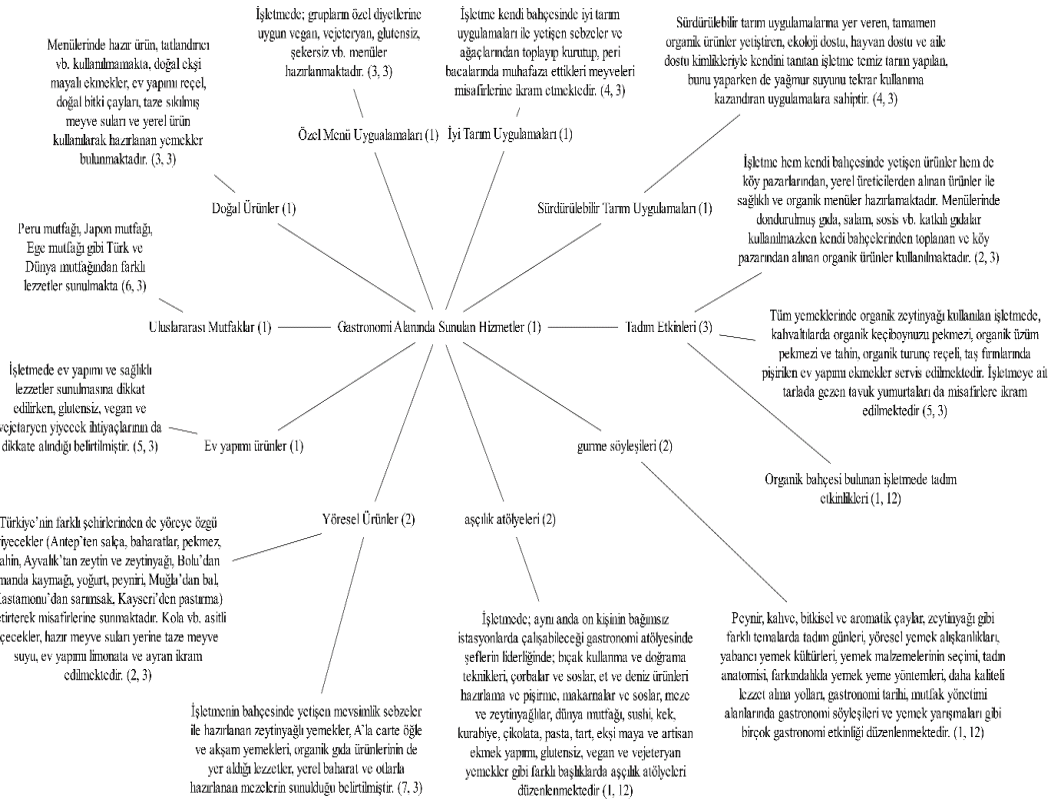
“İçinden köy geçen otel...”

“Mistik bir maceraya hazır mısınız?”

“Düşlerin ötesinde bir deneyim...”

“Doğanın kucağında bir masal diyarı...” şeklindedir.

Türkiye, görüldüğü gibi sahip olduğu doğal güzellikleriyle spiritüel turizme olanak sağlamaktadır. Son zamanlarda artan kampçılık aktiviteleri aracılığıyla, bireyler doğada kendileriyle başbaşa kalarak içsel bir yolculuğa çıkmakta ve zihinlerini yenileyebilmektedir. Belirli aralıklarla gerçekleştirilen bu kamp aktiviteleriyle, bireyler hem sıradan bir deneyim yaşamakta hem de ruhani ve fiziksel olarak zinde kalmaktadır (Özdemir, Acar & Dinçer, 2018, s. 601).

Şekil 3. Spiritüel Etkinlik Sunan Turizm İşletmelerinde Gastronomi Alanında Verilen Hizmetler

İncelenen turizm işletmelerinde sağlıklı beslenmeyi destekleyici doğal ürünler, yöresel/yerel ürünler ve ev yapımı ürünlerin sunulduğu görülmüştür. Ayrıca işletmelerde iyi tarım uygulamaları ve sürdürülebilir tarım uygulamalarına yer verilmektedir. Sağlıklı yiyecek üretimi açısından düşünüldüğünde yerel/yöresel ürün, gastronominin turizm ve diğer bilim dallarıyla bağlantısını ortaya koyan bir unsurdur. Yapılan bir çalışmada, yoga turistlerinin seyahat motivasyonları arasında gastronomi ve eğlence arayışının yer aldığı belirtilmiştir (Gülertekin Genç, 2023, s. 1165).

Yerel ürün üretim yeri ile tüketim yeri arasındaki mesafenin bölgelerin büyüklüğü ve ulaşılabilirliğine göre 100 ile 400 kilometre arasında olduğu, besin değeri, tazelik, hayvan refahı, karbon baskıları, temiz üretim, yiyecekleri uzun mesafelere taşımanın çevresel etkileri açısından ekolojik değerlere uyumlu ve sürdürülebilirlik açısından makul olduğu ürünleri ifade etmektedir (Eren, 2020: s.223). Turistlerin doğala en yakın yiyecekleri tüketme ve farklı ulusların mutfak kültürünü deneyimleme ya da öğrenme eğilimleri gün geçtikçe artmaktadır (Karaca, Yıldırım & Çakıcı, 2015, s. 36). Bu bağlamda işletmelerin yerel ürün, yöresel ürün, organik ürün ile sağlıklı menüler sundukları ve sürdürülebilirliği dikkate aldıkları görülmüştür. Ayrıca aşçılık atölyeleri, tadım etkinlikleri, gürme söyleşileri, özel menü uygulamaları ve uluslararası mutfak sunumları (Japon Mutfak, Peru Mutfak vb.) ile gastronominin spiritüel turizm etkinliklerinde önemli bir yere sahip olduğu ve gastronomi turizmi potansiyeli ortaya çıkmaktadır.

Sağlıklı beslenmeyle birleştirilen spiritüel etkinlikler sayesinde insanların ruhsal ve bedensel sağlıklarını korumaları/kazanmaları hedeflenmiştir. Ruhsal arınmanın yanı sıra gastronomi alanında da özenli ve seçici olan, organik ve yerel gıda kullanımına dikkat eden işletmeler, Türk ve dünya mutfaklarına özgü özel yemek menüleri ile de ön plana çıkmaktadır. Son yıllarda insanların sağlıklı beslenme ve sağlıklı yaşama hedefleri çerçevesinde bu tarz işletmeler; alternatif bir turizm alanı oluşturmakta, doğayı ve yerel gıdayı korumada öncülük etmektedir.

Sonuç ve Değerlendirme

Modern hayatın beraberinde getirdiği baskı, stres ve kaygı gibi durumlar, insanları fiziksel ve ruhsal anlamda zorlamıştır (Kaçar, 2022, s. 93). Günümüzde insanlar, yaşam standardını sağlıklı yürütebilmek ve ruhsal doyum yaşamak için rekreasyon etkinliklerine ihtiyaç duymaktadırlar (Ünal & Demirkol, 2022, s. 886). Bu bağlamda “yaşam terapisi” olarak da ifade edilen spiritüel turizm önem kazanmakta, insanların, meditasyon ve yoga yapmak, inzivayı deneyimleyerek sessizlik içinde kalmak ya da hiç konuşmadan belli bir süre geçirmek gibi ruhsal, bedensel ve zihinsel arınmaya yönelik beklentilerini karşılamaktadır (Aydoğdu Atasoy, 2021, s. 23). Spiritüel turistler; kişisel gelişim sağlamak, özgünlük yaşamak, inançsal davranış içinde olmak, doğal ve basit deneyimler elde etmek, varoluşsal otantiği aramak ve yerel halk ile beraber törensel aktivitelere katılmak gibi deneyimleri manevi motivasyon kaynağı olarak benimsemektedir (Ünal & Demirkol, 2022, s. 884).

Spiritüel etkinliklere yer veren konaklama işletmeleri, genellikle turistik tatil destinasyonlarında doğa ile iç içe, trafik ve gürültüden uzak, sessiz ve sakin yaşam alanlarında konumlanmıştır. Farklı konaklama seçenekleri sunan işletmeler, kamp alanında kişisel çadırlar, şık ve özenli dekore edilmiş otel odaları (suit, standart, deluxe vb.), taş ev, bungalov, glamping, mağara ev ve ahşap ev şeklindedir. Aileler, arkadaş grupları, bireysel tatil veya grup çalışmaları için huzurlu bir ortamda vakit geçirmeyi taahhüt eden işletmelerde spiritüel etkinliklerin yanı sıra sportif etkinlikler, konserler, söyleşiler ve yemek atölyeleri gibi farklı alanlarda da hizmet sundukları görülmüştür. Spiritüel etkinliklerin başında yoga uygulamaları gelirken, inziva kampları, arınma terapileri, kişisel dönüşüm, nefes terapileri, bilinçli farkındalık, detoks, sade yaşam ve mutluluk üzerine birçok etkinliğe de yer verilmektedir. Bu tür etkinlikler için uygulama alanı olarak işletmelerin bahçeleri, ayrı inşa edilen açık ve kapalı yoga stüdyoları, terapi odaları, toplantı ve konferans salonları kullanılmaktadır. Etkinlik genelde önceden belirlenmiş tarihlerde ve eğitmen tarafından oluşturulmuş takvim çerçevesinde uygulanırken bazı işletmelerde tatil sırasında bireysel yoga faaliyetine katılmak isteyenler için de plan oluşturulmaktadır.

İnsanların turizme katılma beklentileri ve özellikleri, beslenme ve sağlık durumlarına göre de değişmektedir (Karaca, Yıldırım & Çakıcı, 2015, s. 35). Sarıbaş & Güvenel (2023) yaptıkları çalışmada; turizm, gastronomi ve sürdürülebilirlik ilişkisinin daha da önem kazandığını, bu kapsamda doğa temelli olarak nitelendirilen glamping işletmeleri ve turizm ile olan ilişkisinin, bir turizm destinasyonunun doğru sürdürülebilir gelişimi için etkili bir araç olduğunu, böylece, glamping konaklamanın yanı sıra yiyecek-içecek hizmeti de sunan, bu yönü ile de gıdanın sürdürülebilirliği açısından da önem arz eden işletmelerden biri olarak değerlendirilebileceğini belirtmişler ve glamping işletmelerindeki sürdürülebilir gıda uygulamalarına ve sürdürülebilir gıda anlayışına yönelik farkındalık düzeyini belirlenmeye çalışmışlardır. Bu bağlamda; farklı konseptlerde alternatif turizm hizmeti sunan işletmelerde yerel ve sürdürülebilir gıda üretimi ve sunumunun gün geçtikçe daha fazla önem kazandığı söylenebilir.

Araştırmada; bedensel ve ruhsal arınma, iyi ve sağlıklı olma beklentilerini karşılamaya çalışan spiritüel etkinlikler, gastronomi hizmetleri ile birlikte ele alınmıştır. Spiritüel etkinliklere ev sahipliği yapan işletmelerin gastronomi alanında da seçici oldukları, katkılı ve hazır gıdalar kullanmadıkları, organik ve yerel ürünler kullanarak yerel üreticiyi destekledikleri, kendi bahçelerinde yetişen ürünleri kullanmaya özen gösterdikleri tespit edilmiştir. Yerel gıdalar turistik destinasyonları simgeler niteliktedir ve bununla birlikte yerel kültürü canlı bir şekilde sergileyen otantik ürünlerdir. Turistik hareketlilik içerisinde yer alan turistler gittikleri destinasyonlarda yerel gıdalara merak duymakta ve tüketmek için talep göstermektedirler. Yerel gıda deneyimini yaşayan turistlerin, bu süreçleri keyifli

vakit geçirmenin bir aracı olarak gördükleri de bilinmektedir (Süzer & Doğdubay, 2022, s. 260). Yerel gıda ürünlerini tercih eden turistler, bu ürünlerin sağlıklı olması, doğal olarak üretilmiş olması gibi etkenler ile motive olmaktadır (Süzer & Doğdubay, 2022, s. 261). Araştırmada dikkat çeken bir konu da; işletmelerin menüler oluşturulurken nefes terapileri, yoga ve meditasyon gibi faaliyetlerde bireye rahatsızlık vermeyecek şekilde ürün hazırlamalarıdır. Bu durum spiritüel etkinliklerde ruhsal ve zihinsel sağlığın öncelikli olduğu kadar, sunulan yiyecek ve içeceklerin de beden sağlığını dikkate alarak hazırlandığını ortaya koymaktadır. Ayrıca vegan menüler ve Türk mutfağına özgü yemekler, ev yapımı limonata ve reçel vb. gıdalar hazırladıkları tespit edilmiştir. Dolayısıyla ruhsal ve bedensel arınmanın yanında sağlıklı beslenmeyi de dikkate aldıkları görülmüştür. Ayrıca bazı işletmelerin açılık atölyeleri, gurme söyleşileri ve tadım etkinlikleri vb. etkinliklere yer verdikleri tespit edilmiştir. Bu bağlamda işletmelerin ruhsal ve fiziksel arınmaya öncülük ettiği, sağlık, huzur, arınma, sağlıklı beslenme ve farklı lezzetler tatma vb. beklentilere sahip turistlere hizmet edebileceği ve gastronomi turizmi potansiyeline sahip olduğu söylenebilir.

Yoğun şehir yaşamı ve teknolojinin olumsuz etkilerinden uzaklaşmak adına bireyin huzurunu ve sağlığını ön planda tutan hizmet sunumlarına sahip işletmelerin sayısının gün geçtikçe daha da artacağı öngörülmektedir. Bu tarz işletmeler doğa dostu, hayvan dostu ve çevreci yaklaşıma sahip olup hem sağlıklı yaşama hem de turizm sektörünün devamlılığına destek olmaktadır. Değişen turist eğilimlerine bakıldığında da çevreye duyarlı, yerel gıda ürünleriyle hazırlanmış menüler sunan ve insana değer veren bir işletme anlayışı sürdürülebilir turizm kapsamında da önem taşımaktadır.

Bu çalışma, araştırmaya konu olan, doğayla iç içe konumlanan ve spiritüel etkinliklere yer veren işletmelerin; sağlıklı yaşam, sağlıklı beslenme, farklı gastronomik lezzetleri sunma, sürdürülebilirlik ve spiritüel turizm konseptleri ile farklı müşteri profillerine hitap ettiğini, turizm sektöründe yeni eğilimlere ev sahipliği yaptığını ve turizm çeşitliliğine katkı sağladığını, bu eğilimin sağlıklı yaşam beklentisinde olan bireylerin isteklerini karşılayabileceğini ve gastronomi turizmüne katkı sağlayabileceğini ortaya koymaktadır. Bu bağlamda; çalışmanın alana katkı ve önerileri şu şekilde sıralanabilir:

- Alternatif turizm türleri arasında yerini alan spiritüel turizmin ruhsal, zihinsel ve fiziksel arınmayı içeren bir turizm türü olduğu ve buna uygun hizmetler içerdiği, spiritüel turizm işletmelerinin sağlıklı yaşam kapsamında yoga, meditasyon, inziva ve nefes terapileri vb. spiritüel etkinlikler ile birlikte sağlıklı beslenme odaklı gastronomi ürünleri sunduğu saptanmıştır. Bu durum sağlıklı beslenme ve spiritüel etkinlik ilişkisini ortaya koymaktadır.
- Araştırmaya konu olan işletmelerde sürdürülebilir gıda, yerel ürün ve organik ürün kullanımının öncelikli olduğu, spiritüel turizm ve sağlıklı gıda ürünlerinin birbirinden ayrı düşünülmemeyeceği öngörülmüştür. Bu sayede yerel ve organik gıdaların sürdürülebilirliği sağlanarak korunması, yerel üreticinin desteklenmesi ve ekonomik katkı sağlanması mümkün olabilecektir.
- Spiritüel turizm işletmelerinin doğayla iç içe konumlanması, doğaya saygı temelinde etkinliklere yer vermesi sürdürülebilir turizm açısından da önem taşımaktadır. Ayrıca yerel ve otantik alanların korunması ve kaynakların sürdürülebilirliği adına spiritüel turizm potansiyeli olan destinasyonlar değerlendirilerek turizm pazarına kazandırılabilir.
- Spiritüel turizm destinasyonlarının kültürel, toplumsal ve ekonomik etkileri dikkate alınarak bu alanlar korumaya alınabilir ve geliştirilebilir.

- Spiritüel turizm etkinlikleri sunan işletmeler hem spiritüel turizm etkinliklerini hem de gastronomi etkinliklerini ortak paydada düzenleyerek tanıtım ve pazarlama çabalarını artırabilir.
- Spiritüel turizm, spiritüel turist ve gastronomi kavramlarını birlikte ele alan farklı araştırmalar yapılabilir, spiritüel turistin sağlıklı gıda, sağlıklı beslenme alanında algı ve bilgi düzeyleri, yoga, meditasyon, nefes terapileri ve beslenme ilişkisi gibi konular değerlendirilerek yeni bilimsel çalışmalar yapılabilir.

Beyan

Makalenin tüm yazarlarının makale sürecine verdikleri katkı eşittir. Yazarların bildirmesi gereken herhangi bir çıkar çatışması yoktur.

KAYNAKÇA

- Akgündüz, Y., Koba, Y., & Alkan, C. (2024). Yerel halkın bakış açısıyla İzmir'in gastronomi turizmi değerleri ve gelişme potansiyeli. *Aydın Gastronomy*, 8(1), 169-186.
- Akyurt, H. & Gökteş, S. (2020). Turistik ürün çeşitlendirilmesi bakımından dönüşümsel seyahat: Türkiye'deki potansiyel dönüşümsel seyahat destinasyonlarının belirlenmesi. *International Social Sciences Studies Journal*, (e-ISSN:2587-1587) Vol:6, Issue: 59; pp:1268-1281.
- Ambroz, M. & Ovsenik, R. (2011). Tourist origin and spiritual motives. *Management: Journal of Contemporary Management Issues*, 16(2): 71-86.
- Arslan, Z. (2023). *Yoga Turistlerinin Destinasyon Tercihlerini Etkileyen Faktörler*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Batman Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Turizm Rehberliği Anabilim Dalı, Batman.
- Aydoğdu Atasoy, Ö. (2021). Spiritüel turizm köyü modeli: Erdek. *Bandırma Onyediy Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 4 (BCS 21 ÖZEL SAYI), 20-28. <https://doi.org/10.38120/banusad.1004426>
- Aydeniz-Güneşer, B. & Kahraman, A. M. 2023. Holistik beslenme yaklaşımı: Ruhsal, zihinsel ve fiziksel beslenme, *Bursa Uludağ Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, 37(2), 551-560. <https://doi.org/10.20479/bursauludagziraat.1326580>
- Bastenegar, M. & Hassani, A. (2019), Spiritual understanding and experience in the creative tourism of gastronomy, *International Journal of Tourism And Spirituality*, 3(2), Winter 2019,43-67.
- Bowers, H. & Cheer, J. M. (2017). Yoga tourism: Commodification and western embracement of eastern spiritual practice. *Tourism Management Perspectives*, 24: 208-216.
- Cohen, L., Manion, L. & Morrison, K. (2018). *Reserach Methods in Education*. New York: Routledge: Taylor and Frencis Group.
- Demirer, D. & Hatırnaz, B. (2023). Alternatiflilik mi, aşırılaşma mı turizm çeşitlerinin son güncel durumu. *Güncel Turizm Araştırmaları Dergisi*, 7(1), 32-62.
- Deniz, T. (2024). Kültürel miras yönetimi kapsamında gastronomi turizmi. *Safran Kültür ve Turizm Araştırmaları Dergisi*, 2024, 7(1): 18-28

Duman, A., & Güneş, S. G. (2024). Gastronomi turizmi kapsamında antalya lezzet rotası. *Journal of Tourism & Gastronomy Studies*, 12(1), 663-685.

Eren, S. (2020). Gastronomi ve turizmde sağlıklı yiyecek üretimi. *Safran Kültür ve Turizm Araştırmaları Dergisi*, 3(2), 228-241.

Işın, A. & Yalçın, E. (2021). Sosyal Rekreasyon ve Gastronomi Turizmi. Muhammet Cenk Birinci, Özgür Yayla (Ed.), *Rekreasyon ve Turizm Araştırmaları* içinde (s. 119-130). Konya, Çizgi Kitabevi Yayınları.

Kaçar, s. (2022). Turizmde zihin ve beden deneyimleri: Yoga, meditasyon ve diğer spor etkinlikleri, Cemil Gündüz (Ed.) *Deneyimsel Turizmde Yenilikçi Uygulamalar* İçinde (s. 93-103).

Karaca, O. B., Yıldırım, O., ve Çakıcı, C. (2015). Gastronomi turizminde otlar, ot yemekleri ve sağlıkla ilişkisi üzerine bir değerlendirme. *Journal of Tourism & Gastronomy Studies*, 3(3), 27-42.

Lewis, S. E. (2008). Ayahuasca And Spiritual Crisis: Liminality As Space For Personal Growth. *Anthropology of Consciousness*, 19(2), 109-133.

Michopoulou E., Jauniškis P. (2020). Exploring the relationship between food and spirituality: A literature review. *International Journal of Hospitality Management*, 87, <https://doi.org/10.1016/j.ijhm.2020.102494>

Norman, A. (2012). The varieties of the spiritual tourist experience. *Literature and Aesthetics*, 22(1): 55-58.

Umut Özbakır, M. (2021). *Spiritüel Turizm*, İçinde, Kozak, N. (Editör), *Online Türkiye Turizm Ansiklopedisi*, <https://turkiyeturizmansiklopedisi.com/spirituel-turizm> (Erişim tarihi: 26.05.2024).

Onat, G. (2021). Rekreasyon faaliyetleri bağlamında gastronomik etkinliklerin değerlendirilmesi. Muhammet Cenk Birinci, Özgür Yayla (Ed.), *Rekreasyon ve Turizm Araştırmaları* içinde (ss. 281-299). Konya, Çizgi Kitabevi Yayınları.

Özçelik, Ö. M., & Ömüriş, E. (2020). Dönüşümsel seyahat: kaçkar dağları milli parkı örneği. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 31(2), 172-182.

Özdemir Altınay, M. & Acar, A. & İstanbullu Dinçer, F. (2018). Düünden bugüne spiritüel turizm. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*. Cilt: 11, Sayı: 58, Ağustos 2018.

Özdemir, G., & Dülger Altınar, D. (2019). Gastronomi kavramları ve gastronomi turizmi üzerine bir inceleme. *Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 12(1), 1-14.

Özdemir, M. (2022). Tüketim toplumunda gastronomi ve sağlık. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İnsan Bilimleri Dergisi*, 3(1), Haziran 2022: 207-232.

Rocha, C. (2006). Spiritual tourism: Brazilian faith healing goes global. W. H. Swatos (Ed.) *On the Road to Being There: Studies in Pilgrimage and Tourism in Late Modernity*. Netherlands: Brill, 105-123.

Sarıbaş, Ö. & Güvenol, B. (2023). Glamping işletmelerinde sürdürülebilir gıda farkındalığı üzerine bir araştırma. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 25 (2), 902-926.

Sharpley, R. & Jepson, D. (2011). Rural tourism: A spiritual experience? *Annals of Tourism Research*, 38(1): 52-71.

Smith, M., & Kelly, C. (2006). Holistic tourism: Journeys of the self?. *Tourism Recreation Research*, 31(1), 15-24.

Süzer, Ö. & Doğdubay, M. (2022). Sürdürülebilir turizm hareketliliğinde yerel gıdaların önemi ve rekabet avantajı (Kavramsal bir analiz). *Safran Kültür ve Turizm Araştırmaları Dergisi*, 5(2): 255-269.

Şahin Başfıncı, Ç. (2008). *Bir Pazarlama İletişim Medyası Olarak Web Ortamında İçerik Analizi Yapmanın Güçlükleri ve Olası Çözüm Önerileri*, Yönetim, 19 (61), 5.

Ünal, A. & Demirkol, Ş. (2022). Spiritüel turizmin mental rahatlama ve manevi rekreasyon etkisi üzerine bir inceleme, *International Social Sciences Studies Journal*, 8,(96),881-889.

Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2016). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. (10. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Yıldız, M., & Yılmaz, M. (2019). Türkiye’de gastronomi turizmi üzerine bir literatür incelemesi. *Sivas Interdisipliner Turizm Araştırmaları Dergisi* (4), 51-60.

“Farklı bir rota: Spiritüel destinasyonlar” (21.01.2015) <https://www.elele.com.tr/plus/gezi/farkli-bir-rota-spirituel-destinasyonlar> Erişim tarihi: 01.09.2023.

<https://www.hukoy.com/tr> Erişim tarihi: 05.09.2023.

<https://hindibadogaevi.com> Erişim tarihi: 05.09.2023

<https://www.argosincappadocia.com> Erişim tarihi: 07.09.2023

<https://www.papirushotel.com/Yoga> Erişim tarihi: 07.09.2023

<https://www.turanhilllounge.com/tr/> Erişim tarihi: 10.09.2023

www.dresortgocek.com Erişim tarihi: 12.09.2023

www.bordubet.com.tr Erişim tarihi: 13.09.2023

A Research on Determining the Potential of Gastronomy Tourism in Businesses Offering Spiritual Tourism Activities

Asuman PEKYAMAN

Afyon Kocatepe University, Faculty of Tourism, Afyonkarahisar/Türkiye

Asilhan Semih MUTLU

Afyon Kocatepe University, Faculty of Tourism, Afyonkarahisar/Türkiye

Extended Summary

Spiritual tourism is defined as travels made for reasons such as purifying the soul, gaining piety, and providing spiritual satisfaction (Ünal & Demirkol, 2022, p. 881). With spiritual tourism, which is based on travels aimed at discovering the inner world and self, the individual aims to gain experiences that will affect him not only during the travel process, but throughout his life. In this context, spiritual tourism; It can be defined as travel as part of the quest to find one's own essence, whether related to religion or not (Umut Özbakır, M., 2021). Norman (2012), spiritual tourism; He grouped it as Healing, Experimental, Quest, Retreat and collective, and described it as overlapping with religious rituals and providing spiritual benefit to the person. Fosarelli (2002, p. 207); explains that 'in addition to taking better care of their bodies, many people are looking for new ways to make themselves healthier by paying more attention to their emotional and spiritual lives' (Smith & Kelly, 2006, p. 16). Spiritual tourism places should have their own atmosphere, such as authentic historical elements, gardens with beautiful landscapes, and geological areas with different structures. At the same time, the tombs of clergy, pyramids and sacred places are suitable areas for spiritual tourism (Ünal & Demirkol, 2022, p. 881). Examples of spiritual tourism in Turkey are mostly in the context of religion and Sufism, and include cultural tours for visiting shrines and mosques, participation in Şeb-i Arus ceremonies in Konya, and package tours that include whirling dervishes shows. In addition, Türkiye is also a potential market for spiritual tourism activities other than religion. Meditation and yoga tours, which have increased in number recently, especially in the Aegean and Mediterranean regions, are examples of spiritual tourism (Umut Özbakır, 2021).

Gastronomy tourism is not a type of tourism in which only food is consumed, but also a type of tourism that combines different disciplines and meets the psychological and social needs of the individual (Işın & Yalçın, 2021, p. 122). Gastronomic tourism plays an important role in shaping the destination's security; because tourists are now looking for an eco-gastronomy (i.e., a meal with environmental sensitivity) experience, and this experience enriches both the mind and body. All this shows that today, food has become a special experience for tourists rather than a mere activity (Bastenegar & Hassani, 2019, pp. 52-53). The feeling of tasting and trying different foods can be the main motivation factor of the travel experience or can be seen as the secondary purpose of the total experience (Yıldız & Yılmaz, 2019, p. 5). Gastronomic tourism, which transfers and teaches a region's culinary culture to those who visit the destination, creates a culinary identity for the destination by basing the relationship between cuisine, culture, recreation and tourism on solid foundations. In addition, it indirectly supports regional agricultural products and ensures that local people are included in the tourism movement (Onat, 2021, p. 288).

In the study, the service types, spiritual activities and gastronomy opportunities of businesses that are in touch with nature and offer spiritual experiences in Türkiye were examined and these businesses were evaluated in terms

of gastronomy tourism potential. Purpose of the research; By examining the web pages of businesses offering spiritual tourism activities that have emerged in the context of changing tourist trends and expectations, to reveal the gastronomy tourism potential of these businesses with their business concepts, spiritual activities and gastronomy products offered, and to create resources for both potential tourists who are interested in this tourism trend and accommodation businesses, To contribute to new tourism trends and alternative tourism diversity.

While the research population consists of tourism businesses that offer spiritual activities, the sample selection includes businesses that attach importance to issues such as healthy nutrition, sustainability, organic and local food presentation in the field of gastronomy, along with spiritual activities. In this context, one of the purposeful sampling methods, the "Criterion Sampling" method, was used while determining the sample. Providing services in line with the healthy lifestyle trend, providing healthy nutrition opportunities, including organic, local and regional products, flavors from Turkish and World cuisine, gastronomy activities and spiritual activities in the field of gastronomy were used as criteria. An internet search was conducted according to the established criteria, and seven tourism businesses that met the criteria were identified. Businesses included in the sample: It has been determined that they are located in destinations with touristic and historical value, natural beauties, and unique views in Muğla/Fethiye, Muğla/Marmaris, Mersin/Mezitli, Bolu/Mengen, Antalya/Adrasan, Kapadokya/Uçhisar. Businesses; It serves in the concepts of "hotel," "nature hotel," "nature house," and boutique yoga hotel. It has been determined that these businesses providing spiritual services differ from conventional hotel concepts such as bungalows, stone houses, bed tents, and camping tents.

Information about the identified businesses was accessed from their websites. Businesses that provide services within the framework of spiritual activities; Their locations, environmental features, accommodation types, social facilities, types of spiritual activities offered, and food and beverage opportunities were examined and evaluated. Data regarding spiritual activities and gastronomy services were subjected to content analysis through the MAXQDA qualitative data analysis program and coding was carried out according to the themes they were related to.

The study first determined that the words yoga, spiritual, organic, healthy, gastronomy and event were most frequently used in the service offerings of the businesses examined. It was observed that natural products, local/local products and homemade products that support healthy nutrition were offered in the examined tourism establishments. In addition, good agricultural practices and sustainable agricultural practices are included in the businesses. When considering healthy food production, local products are an element that reveals the connection of gastronomy with tourism and other branches of science. In this context, it has been observed that businesses offer healthy menus with local products and organic products and consider sustainability. In addition, we contribute to gastronomy tourism with cooking workshops, tasting events, gourmet interviews, special menu applications and international cuisine presentations (Japanese Cuisine, Peruvian Cuisine, etc.).

It is aimed for people to protect/gain their mental and physical health through spiritual activities combined with healthy nutrition. In addition to spiritual purification, businesses that are attentive and selective in gastronomy and pay attention to organic and local food use also stand out with their special food menus specific to Turkish and world cuisines. In recent years, within the framework of people's healthy eating and healthy living goals, such businesses; It creates an alternative tourism area and pioneers in protecting nature and local food.

In the research, Spiritual activities that try to meet the expectations of physical and spiritual purification, well-being, and health are discussed with gastronomy services. It has been determined that businesses that host spiritual events are selective in the field of gastronomy, do not use additives and ready-made foods, support local producers by using organic and local products, and take care to use products grown in their own gardens. In addition, while creating the menus, they prepare products that do not disturb the individual in activities such as breathing therapies, yoga and meditation, vegan menus and dishes specific to Turkish cuisine, homemade lemonade, jam, etc. It has been determined that they also prepare foods. Therefore, it has been observed that they consider healthy nutrition and spiritual and physical purification. Additionally, some businesses organize cooking workshops, gourmet talks, tasting events, etc. It was determined that they included activities. In this context, businesses lead spiritual and physical purification, health, peace, purification, healthy nutrition, tasting different tastes, etc. It can be said that it can serve tourists with high expectations and has gastronomy tourism potential.